

Kuka pääsee asiantuntijaksi?

Yhteiskunnallisen taustan merkitys asiantuntija-aseman rakentumisessa

ARJA HAAPAKORPI

Mikä merkitys kodin sosiaalisella ja kulttuurisella taustalla, etnisellä taustalla ja sukupuolella on asiantuntija-aseman rakentumisessa? Asiantuntijuuden kehittymistä tutkinut Arja Haapakorpi väitteli joulukuussa 2009 asiantuntijuuden rakentumisesta työelämässä. Artikkelissa analysoidaan sekä korkeakoulutusta että työmarkkinoilla asiantuntija-asemaan pääsyä.

Artikkeli on myös kirjoittajan tieteellinen puheenvuoro asiantuntijoiden taustan yhteiskunnallisesta merkityksestä.

Korkeakoulutuksen ja asiantuntijatyömarkkinoiden tutkimukseen on liittynyt tasa-arvokysymyksiä tarkastelevia tutkimussuuntauksia. Kriittisen koulutussosiologian tutkijat ovat analysoineet erityisesti sosiaalisen ja kulttuurisen taustan merkitystä korkeakoulutukseen ja työmarkkinoiden hyviin asemiin valikoitumisessa, gendertutkijat ovat olleet kiinnostuneita miesten ja naisten erilaisesta ja epätasa-arvoisesta urakehityksestä ja etnisiin suhteisiin liittyvässä tutkimuksessa on keskitytty maahanmuuttajien syrjintään työmarkkinoilla. Tutkimus on hajaantunut näiden erityiskysymysten mukaisesti erillisiksi suuntauksiksi. Varsinaisessa asiantuntijatyön tutkimuksessa kysymys asiantuntija-asemissa toimivien taustasta ja siihen liittyvästä epätasa-arvosta on ollut harvoin esillä, sillä käsitteellinen ja teoreettinen kehys ei ole suunut sijaa tälle näkökulmalle. Sosiaalisesti määrittävien ominaisuuksien merkitys asiantuntija-asemiin pääsyssä on kuitenkin yhteiskunnallisesti tärkeä, sillä näissä asemissa suunnitellaan ja toteutetaan koko yhteiskuntaan vaikuttavia toimenpiteitä.

Viime vuosikymmenen aikana asiantuntijuutta koskevassa tutkimuksessa kiinnostuksen kohteena on ollut asiantuntijatyön luonteen ja kontrollin muutos yhteiskunnan ja työelämän myötä. Asiantuntijuuteen kohdistuvan tutkimuksen piirissä on väitetty, että asiantuntija-asemia ei säädellä aikaisempaan tapaan tiukkojen sulkeumien kautta ja että asiantuntijatyön yleistyessä sen kontrolliin ja määrittelyyn osallistuvat myös työorganisaatioiden johto, asiakkaat ja kansalaiset (Eräsaari 2002). Kyseisen väitteen mukaan asiantuntijuus perustuu neuvotteluihin eikä professionaaliseen sulkeumaan, sillä asiantuntijat eivät voi enää argumentoida asemaansa julkisen vallan kautta toteutettavilla määrittelyillä ja jäsenyyden säätelyllä. Näkemys perustuu ajatukselle yhtenäisten valtakeskusten katoamisesta yhteiskunnasta. Asiantuntijoiden on siis saavutettava asemansa asiakkaiden, kansalaisten, muiden ammattiryhmien ja työnantajien kanssa käytävien neuvotteluiden kautta. Neuvottelu-käsite viittaa tässä yhteydessä siihen, että asemat eivät ole annettuja eivätkä

luonnonlainkaltaisia asemia. Niitä puolustetaan ja määritellään uudestaan muiden keskeisten ryhmien kanssa, sillä asiakkaat, kansalaiset ja kilpailijat haastavat uusilla vaatimuksilla ja uusissa tilanteissa asiantuntijoita (Wrede & Henriksson 2004, Julkunen 2008, 139). Neuvottelut ovat luonteelta jatkuvia, sillä työelämän ja yhteiskunnallisten tilanteiden muuttuessa asemaa tarkistetaan. (ks. esim. Giddens 1995, 121–128, Eräsaari 2002). Neuvottelun tai avoimen asiantuntijuuden teesin ajatusta noudattaen asiantuntijajäsenyyden säätelyn pohja heikentyisi tai hajaantuisi ja kenttä avautuisi kilpailulle. Uudessa asiantuntijuutta koskevissa keskustelussa yhteiskuntaluokka tai sosiaalinen asema ei ole ollut merkityksellinen, koska oletus yhtenäisten valtakeskusten hajoamisesta ja elämänpolitiikan yksilöllistymisestä ei ole antanut tilaa niille. Keskusteluun asiantuntija-asetusta ei siten ole tuotu sosiaaliseen ja kulttuuriseen taustaan tai sukupuoleen liittyvää epätasa-arvon pohdintaa.

Neuvoteltavaa tai avointa asiantuntijuutta koskeva käsitys saa tukea yhteiskunnallisesta todellisuudesta, sillä uusien asiantuntijaryhmien asema näyttää muuttuvan työmarkkinoiden tilanteiden mukaan nopeastikin eikä jäsenyyttä ja tehtäviä aina rajata säädöksin. Teesi herättää kuitenkin kysymyksiä sen toteutumisen mahdollisuuksista seuraavasta syystä. Asiantuntija-asetukset ovat tavoiteltuja, sillä ne tarjoavat työsopimuksen suomien etujen lisäksi yhteiskunnallista statusta. Asiantuntija-asetusten tarjonta on niukkaa suhteessa kysyntään, mikä johtaa työmarkkinoilla kilpailutilanteeseen. Asiantuntija-asetusta käyttävän kilpailun vuoksi asiantuntijuuden väitetty avoimuus nostaa epäilyksiä sen toteutumisen mahdollisuudesta. Voidaan päätellä, että kun kilpailu asiantuntija-asetusta kasvaa, myös asiantuntijuuden uskottavuutta lisäävien käytäntöjen tarve kasvaa. Asiantuntijuuden institutionalisoituneet järjestelmät ovat keskeisiä tämän uskottavuuden vuoksi: asiantuntijuus täytyy rakentaa yhteiskunnallisessa kehityksessä, jotta ammattiryhmä voisi saavuttaa tietäjän aseman (Jasanoff 2003). Voidaan myös päätellä, että kilpailu ei rajoitu vain tutkintoihin tai vastaaviin institutionaalistuneisiin käytäntöihin vaan kattaa myös muita yhteiskunnallisesti määritettyjä ominaisuuksia. Kun lisäksi kilpailu asemista kiristyy akateemisen työvoiman määrän kasvaessa, yksilöiden taustan merkityksen voidaan itse asiassa päätellä tulevan aikaisempaa tärkeämmäksi.

Tarkastelen tässä artikkelissa yksilöiden yhteiskunnallisen taustan merkitystä asiantuntija-asemaan pyrkimisessä; analyysin kohteena ovat sekä korkeakoulutukseen että työmarkkinoilla varsinaiseen asiantuntija-asemaan pääsy. Yhteiskunnallinen tausta tarkoittaa tässä kodin sosiaalista sekä kulttuurista taustaa, etnistä taustaa ja sukupuolta. Taustoitin teemaa ensin tutkimuskatsauksella. Tämän jälkeen esittelen tämän artikkelin pohjana olevan väitöskirjani siltä osin kuin se valaisee artikkelissa olevia tulkintoja ja niiden taustaa, jonka jälkeen siirryn varsinaisten tulkintojen pariin. Artikkelin päättyy keskusteluun asiantuntijoiden taustan yhteiskunnallisesta merkityksestä.

Miten valikoitumisen epätasa-arvoisuutta on tutkittu?

Professionaaliseen sulkeumaan eli asiantuntijajärjestelmään liittyvää jäsenyyden säätelyä problematisoitiin erityisesti 1970–1980-luvuilla *kriittisessä professiotutkimuksessa*. Tutkijat havaitsivat professioiden pyrkivän vahvistamaan asemaansa suhteessa yhteiskuntaan ja työmarkkinoihin vedoten tutkintoihinsa tiettyihin työelämän arvostettuihin tehtäviin ja autonomisiin asemiin pätevöittäjinä (ks. Haapakorpi 2009, 15–21). Uusweberiläisten tutkijoiden mukaan monopoliasemiin pyrkimisen strategioita olivat sulkeuma (closure) eli muiden ryhmien sulkeminen kilpailusta ja asiantuntijuuden määrittelemine erikoistuneena tietona, eettisenä koodina ja institutionalisoituneina käytäntöinä. Sulkeuman käsite rakentuu weberiläiselle, sosiaalisten ja kulttuuristen ryhmien välistä kilpailua ja siihen liittyvää mahdollisuuksien monopolisointia korostavalle teoriaperinteelle. Weberiläisittäin määriteltynä sulkeuma nojaa aina erilaisiin periaatteihin erilaisissa yhteyksissä ja sosiaalisissa tilanteissa; periaatteet oikeutetaan kytkemällä ne yhteiskunnallisiin arvojärjestelmiin. (Brante 1988, Kontinen 1991, 26). Uusweberiläiset professiotutkijat esittivät sulkeumastrategioiden kiinnittyvän koulutukseen, mutta taustalla oli heidän mukaansa sulkeuman kytketymine myös sosiaalisesti määrittyviin ehtoihin. Kaiken kaikkiaan sulkeuma-käsite on näkökulma siihen, miten yhteiskunnan eri kentillä kohennetaan joidenkin ryhmien asemaa asettamalla rajoja muiden ryhmien pääsulle kyseiselle kentälle. Sulkeumat eivät ole jäykkiä vaan muuttuvat tilanteiden mukaisesti. Olennaista on myös se, että eri perusteille, esimerkiksi koulutukselle ja sukupuolelle, rakentuvat

sulkeumat voivat joissakin tilanteissa tai kentillä kietoutua toisiinsa.¹

Sosiaalisesti määrittyviin ehtoihin liittyvää sulkeumaa pohdittiin kriittisen professiotutkimuksen piirissä kahdella tavalla. Ensinnäkin professioiden havaittiin olevan keskiluokan projekti (ks. Johnson 1972, 50–60); esimerkiksi brittitutkimuksessa tutkittiin professionaalistumista sen kietoutumisena keskiluokkaistumiseen (Carr-Saunders & Wilson 1933, Johnson 1972). Markku Kivinen on Suomessa analysoinut ammattirakenteen muutoksen yhteyttä yhteiskuntaluokkien uudelleen järjestämiseen (Kivinen 1989) ja Esa Konttinen ja Risto Rinne sekä Arto Jauhiainen ovat tarkastelleet professioiden kehittymistä yhteiskunnan modernisatiossa (Konttinen 1991, Rinne & Jauhiainen 1988).

Toisena lähestymistapana on ollut sosiaalisen taustan mukainen koulutuksen eri tasoille valikoituminen, jonka on havaittu olevan yhteydessä yhteiskunnallisen kerrostuneisuuden uusintamiseen (Bourdieu & Passeron 1977, 182–183). Näemyksen mukaan keskiluokan lapset valikoituvat työmarkkinoiden hyviin asemiin johtavaan koulutukseen ja työväenluokan lapset heikompiin asemiin johtavaan koulutukseen. Valikoituminen on näkynyt professionaalisten ryhmien sosiaalisen ja kulttuurisen taustan keskiluokkaisuudessa tai yläluokkaisuudessa. Valikoitumisprosessi on kriittisen professiotutkimuksen harjoittajien mukaan jatkunut asiantuntijaryhmän muodollisen jäsenyyden saavuttamisen jälkeenkin, sillä professioammatin harjoittajan asiakaskunnaksi on valikoitunut saman sosio-ekonomisen tai kulttuurisen taustan ryhmiä (Johnson 1972, 53–54). Professiotutkijat ovat havainneet asiantuntijajäsenyyden sosiaalisten ehtojen olevan erityisen tiukkoja tieteen alalla, joka on professiotiedon tuottamisen ydin (Larson 1990). Paul Willisin mukaan työväenluokan lasten valikoituminen matalaan koulutukseen ja sitä myöten työmarkkinoiden heikkoihin asemiin perustuu yhtäläillä työväenluokkaiseen käyttäytymiskoodiin, joka uusintaa heidän asemansa (Willis 1984, 143–144). Sulkeuma käsitetään yleensä strategiana, mutta kriittisen koulutussosiologian näkökulmasta sen voidaan tulkita olevan myös eräänlainen sosiaalinen mekanismi. Suomessa tämä tutkimusperinne on ollut selvästi yleisempi kuin edellä mainittu lähestymistapa (ks. esim. Rinne & Kivirauna 2003, Kivinen ym. 2001).

Gender-orientoituneessa tutkimusperinteessä asiantuntijuutta on analysoitu sukupuolittuneena ja tästä näkökulmasta yhteiskunnallisena ilmiö-

nä. Asiantuntijaryhmien asemaa ja asiantuntijoiden työtä on tutkittu yhteiskunnallisen sukupuolijärjestelmän näkökulmasta, ja lähtökohtana on naisten työmarkkina-aseman tuottaminen sukupuolten välisen työnjaon ja statusjaon pohjalta. Miesten ja naisten ammatit ja urat muovautuvat yhteiskunnallisen työnjaon ja vastuun jaon, kuten perheen, ehtojen varaan. (Kolehmainen 1999, Julkunen 1994). Yhteiskunnallista työnjakoa on havaittu tuotettavan myös asiantuntijakentällä erilaisten työelämässä noudatettavien yhteiskunnallisten ehtojen kautta (Silius 1992, 272–275). Asiantuntijakenttä jakautuu miesten ja naisten alueisiin yhteiskunnallisen työnjaon näkökulmasta siten, että naiset sijoittuvat hoiva- ja kasvatustalouksille julkiselle sektorille ja miehet teknisille aloille yksityiselle sektorille. Naisten kasvatukseen ja hoivaan ja miesten tekniikkaan segregoitumisen lisäksi professionaalisten asemien on havaittu eriytyvän hierarkkisesti sukupuolen mukaan (Kolehmainen 1999, 188–192). Segregoitumista täydentää ammattialojen sisäinen jakautuminen miesten ja naisten alueisiin, esimerkiksi lääketieteessä (Riskä 1998). On havaittu, että naisten ja miesten asemien hierarkisointia tuotetaan yhteiskunnallisissa käytännöissä; ammattiluokitusten laatimisessa naisten ammatteja sijoitellaan luontevasti ja itsestään selvästi alemmalle hierarkiatasolle kuin miesten ammatteja (Kinnunen 2001, 119–125).

Kun 1980- ja 1990-luvun alussa tutkittiin sukupuolen merkitystä yhteiskunnan ja työmarkkinoiden hierarkkisten rakenteiden asemien, gender-tutkimuksen näkökulmana on nykyisin enemmän mikrososiaalinen toiminta eli työelämän sukupuolittuneiden käytäntöjen tuottaminen työorganisaatioissa kummankin sukupuolen aktiivisena toimintana eikä niinkään annettuna järjestelmänä (ks. Korvajärvi 1998, 13; Kovalainen 1999). Gender-orientoituneessa suuntauksessa näkökulmat ja tutkimusongelmat ovat laajentuneet tarkastelemaan naisten välisiä eroja asiantuntija-aseman rakentamisessa ja niiden työelämän käytäntöihin liittyviä kytkentöjä. Esimerkiksi sairaanhoitaja-ammatin muotoutumista tutkinut Lea Henriksson (1998) on korostanut ”ammattillistumisen politiikan” moniäänisyyttä ja naisten välisiä sosiaalisia eroja, joita ammattien väliset ja sisäiset hierarkiat ylläpitävät ja tuottavat.

Etnisten suhteiden tutkimuksessa on tarkasteltu erityisesti työmarkkinoilla vallitsevia etniseen taustaan liittyviä syrjäntämekanismia ja asiantuntija-asemiin pääsyn tarkastelu on liittynyt tähän

tutkimuskenttään. On havaittu, että maahanmuuttajien tutkintoja, osaamista ja kokemusta aliarvioidaan ja ulkomaisten yliopistojen tutkintoja ei mielletä yhtä arvokkaina meriitteinä kuin kotimaisten yliopistojen (Friedberg 2000; Forsander 2002; Haapakorpi 2007). Tutkimusten mukaan kulttuurisesti kaukaisemmista yhteiskunnista tulleet työllistyvät heikommin kuin kulttuurisesti samantyyppisistä maista tulleet ja pystyvät vähäisemmässä määrin hyödyntämään tutkintoaan työmarkkinoilla (ks. esim. Forsander 2002, 147–155). Rekrytoinnissa tutkinto on tärkein työnhakijan pätevyyden osoittaja. Sen avulla arvioidaan osaamista tilanteessa, jossa ei tunneta työnhakijaa. Kaukaisemmista kulttuureista tulneiden yliopistoja ja koulutusta ei tunneta ja niihin suhtaudutaan varauksellisesti. Tutkimusten mukaan ulkomailla hankittuun koulutukseen ja työkokemukseen suhtaudutaan Suomessa usein syrjivästi jopa sellaisissa tapauksissa, joissa työtaidot olisi harjoittelussa ja ammattitaitotesteissä testattu ja hyväksi todettu (Forsander & Alitolppa-Niitamo 2000). On myös havaittu, että huolimatta suomalaisessa yliopistossa suoritetusta tutkinnosta maahanmuuttajilla on työllistymisongelmia (Pulkkinen 2003, 76). Usein todetaan, että koulutus on Suomessa luonut mahdollisuuksia sosiaaliseen nousuun mutta maahanmuuttajille annettu lupaus hyvästä tulevaisuudesta on kuitenkin vähemmän luotettava kuin kantaväestölle annettu (Reitz 1998, 105).

Tutkimustulosten ja tulkintojen kehys – tutkimusongelmat ja lähestymistavat

Artikkeli perustuu väitöskirjani ”Sulkeuman ja neuvottelun ehdoilla – asiantuntija-aseman rakentuminen työelämässä” tuloksiin ja tulkintoihin. Väitöskirja-artikkelini voidaan kategorisoida karkeasti kahteen tutkimustyyppiin. Olen ensinnäkin tutkinut *asiantuntija-aseman rakentumista työmarkkinoiden ja yhteiskunnan rakenteissa* (Haapakorpi 1998, 2004, 2007). Olen tutkinut näissä artikkeleissa yksilöiden sijoittumista asiantuntijatyömarkkinoille ja soveltanut kvantitatiivista otetta toteutuksessa. Toiseksi olen tutkinut *asemien kehittymistä työorganisaatiossa* (Haapakorpi 2004, 2006). Lähestymistapana näissä artikkeleissa on ollut kulttuuristen käytäntöjen, kvalitatiiviseen metodologiaan perustuva ote. Olen väitöskirjassani yhdistänyt erilaisia metodologioita edustavien artikkelien tuloksia tulkinnoissani.

Olen hyödyntänyt tässä artikkelissa pääosin

ensimmäisen artikkelityypin tutkimustuloksia, mutta artikkelin käsittekehys ja tulkinnat perustuvat koko väitöskirjalle. Väitöskirja-artikkelini on julkaistu pitkällä aikavälillä 1990-luvulta alkupuolelta 2000-luvun puoliväliin. Joitakin tutkimustuloksia olen päivittänyt muiden tutkijoiden tuottamalla ajankohtaisemmilla tutkimustuloksilla, koska suomalainen yhteiskunta ja työmarkkinat ovat muuttuneet tuona ajanjaksona suljetusta kansallisvaltiosta globaaleilla markkinoilla toimivaksi, sääntelyä selvästi vähemmän harjoitettavaksi Euroopan Unionin jäsenvaltioksi. Siten jotkut piirteet koulutuksessa ja työmarkkinoilla ovat muuttuneet selvästi.

Olen hyödyntänyt Andrew Abbottin (Abbott 1988) ideaa ja käsittekehikkoa tutkimusongelmani jäsentämisessä ja analyysikehityksen rakentamisessa, sillä hänen lähestymistapaansa voidaan soveltaa sekä yhteiskuntatasolla asiantuntijajäsenyyksiä analysoitaessa että työorganisaatiossa prosessien ja suhteiden tutkimuksessa. Tutkin asiantuntija-aseman sosiaalista rakentumista analysoimalla yhteiskuntatason valtuutusta asiantuntija-asemiin ja asemien rakentumista työorganisaatiossa. Yhteiskuntatason valtuutus tarkoittaa jäsenyyttä asiantuntijajärjestelmään; asiantuntijajärjestelmä koostuu enemmän tai vähemmän koherentisti yhteen kietoutuvien elementtien kuten tutkintojen, yliopistojen, professionaalisten yhdistysten, julkaisujen ja kilpailujen kokonaisuudesta. Koska asiantuntija-asemat eivät ole luonnonlakien kaltaisia pysyviä olotiloja ja vahvatkin professiot joutuvat uudelleen määrittelemään asemaansa ja valtuutustaan työmarkkinoilla, olen käyttänyt termiä ”asiantuntija-asemien rakentuminen” korostaakseni ilmiön prosessuaalista luonnetta. Asiantuntijajäsenyys koskee muodollista jäsenyyttä eli tutkintoa tai vastaavaa asiantuntijajärjestelmään kuulumisen osoittajaa, mutta myös pääsyä varsinaisiin asiantuntijatehtäviin työmarkkinoilla. Asiantuntijat hyödyntävät työpaikka-asemansa rakentamisessa asiantuntijajäsenyyden yleisesti tunnistettavia ja tunnustettuja osoittajia eli yleisimmin tutkintoa, mutta varsinainen asema muotoutuu työpaikkatason prosesseissa. Muut ryhmät eli työnantajat, muut ammattiryhmät ja asiakkaat osaltaan vaikuttavat siihen, millaiseksi asema muotoutuu.

Sosiaalisen taustan merkitystä asiantuntija-aseman kannalta pohtiessani ja tulkitessani olen käyttänyt perinteistä bourdieulaista lähestymistapaa, sillä se tekee ymmärrettäväksi tämän ilmiön pysy-

vyiden mutta myös jatkuvan muutoksen. Bourdieu (1977, 1986) mukaan epätasa-arvoiset asemat muotoutuvat yhteiskunnan rakenteen ja toimijan välisessä asetelmassa: yhteiskunnan rakenteet ovat toiminnan kehikkona asemia uusintavia, mutta toimijat muokkaavat aktiviteeteillaan tätä rakennetta. Yhteiskunnan rakenteilla on kuitenkin suuri merkitys huolimatta toimijalle annetusta liikkumavarasta ja muutoksen mahdollisuudesta rakenteissa. Yksilötasolla habituksen kautta yhdistellään ja muotoillaan pääomat sopivaksi vallan välineeksi. Habitus on asema, johon kasaantuvat aseman rakentamisen kannalta hyödylliset pääoman muodot ja toisaalta väline, jolla pääomia kasataan mahdollisimman edullisiksi yhdistelmiksi erilaisilla yhteiskunnan toiminnan kentillä. Tiedon eli kulttuurisen pääoman täytyy yhdistyä sopivalla tavalla vuorovaikutteisesti muiden pääoman muotojen – sosiaalisen, taloudellisen ja poliittisen ja symbolisen – kanssa tullakseen tunnustetuksi (Bourdieu 1986; Rahkonen 1999, 199–105; Bourdieu & Passeron 1977, 150–160). Tämän artikkelin näkökulmasta kyse on siitä, miten koulutuksellinen pääoma yhdistyy ja yhdistetään kodin kulttuuriseen ja sosiaaliseen taustaan, etniseen alkuperään ja sukupuoleen. Pääoman yhdistelmien vakuuttavuus vaihtelee eri kentillä, koska säännöt ovat kentäkohtaiset. Kentän säännöt pääomien muotojen strategisessa yhdistämisessä ja hyödyntämisessä ovat yksilöistä riippumattomia, mutta ne myös muuttuvat jatkuvasti ihmisten toiminnan myötä. (Bourdieu 1986, Bourdieu & Passeron 1977, 150–160). Sosiaalisten ehtojen merkitykset toteutuvat yhdistelminä asiantuntija-asemiin pyrittäessä, mutta ne vaihtelevat eri asiantuntijakentillä.

Sulkeumien huokoisuus

Kodin sosiaalinen ja kulttuurinen tausta, sukupuoli ja etninen tausta ovat sosiaalisia ehtoja, jotka säätelevät pääsyä asiantuntijaksi (Haapakorpi 2009). Yksilöiden tausta ei kuitenkaan deterministisesti määrittele rajoitteita asiantuntija-asemaan pääsylle, sillä sulkeumat ovat huokoisia ja jättävät tilaa neuvottelulle ja tilannekohtaiselle varianssille. Sosiaalisiin ehtoihin liittyvät painotukset tai niiden keskinäiset suhteet eivät ole deterministisiä vaan muuttuvat yhteiskunnan myötä ja toteutuvat erilaisina *kombinaatioina*. Sosiaaliset ehdot muotoilevat jäsenyyksiä mosaiikkimaisella ja jatkuvasti uusiutuvalla tavalla, eikä yksilön taustan merkitystä voi arvioida vain yhden taustatekijän

mallilla. Sosiaalisten ja kulttuuristen ominaisuuksien merkitys toteutuu yhdistelminä, jotka ehdollistavat pääsyä asiantuntijakentälle alakohtaisesti ja tilannesidonnaisesti. Erilaiset yhteiskunnalliset ominaisuudet – sukupuoli, kodin sosioekonominen tai kulttuurinen ja etninen tausta – muotoutuvat yhdessä jatkuvasti uusiksi versioiksi. Asiantuntija-asemaan pääsyä voivat säädellä myös muut, vähemmän näkyvillä olevat sosiaaliset ehdot kuten seksuaalinen suuntautuneisuus. Asiantuntijajäsenyyteen liittyvät sulkeumat vaihtelevat asiantuntijakenttien välillä: lainsäädäntö tuottaa edelleen tiiviitä sulkeumia erityisesti lainsäädännön ja terveydenhuollon alueella, mutta uusille asiantuntija-aloille pääsy on helpommin neuvoteltavissa ja kriteerit muuttuvat nopeastikin tilanteiden mukaan (Haapakorpi 2009, 26–48). Sosiaaliin taustaan ja asiantuntijajäsenyyteen liittyvät sulkeumat kietoutuvat toisiinsa eri tavoin. Maa-hanmuuttajat pääsevät terveydenhuollon asiantuntija-ammatteihin tiukan seulan kautta, mutta Nokialle rekrytoidaan intialaisia insinöörejä intialaisyliopistojen myöntämällä tutkinnoilla. Sulkeumien olemassaolo ja niiden tyyppi vaihtelevat yhä mittavammin työmarkkinoiden eri alueiden välillä, sillä 1990-luvun alun säännelty suljetun kansallisvaltion homogeeninen työelämä on sirpaloitunut ja hajaantunut kulttuureiltaan ja käytännöiltään heterogeeniseksi. Edellä mainitun kehityskulun vuoksi kokonaiskuvan luominen työmarkkinoista on käynyt miltei mahdottomaksi ja työmarkkinoiden tutkiminen on tullut kovin haasteelliseksi.

Koulutukseen valikoituminen ja yhteiskunnallinen tausta

Yksilöiden yhteiskunnallinen tausta suuntaa koulutukseen hakeutumista ja pääsyä, mutta sen merkitys jäsenyyteen uudelleen yhteiskunnan muutoksessa. Yliopistoon valikoituu korkeasti koulutettujen perheiden lapsia ja erityisesti sulkeuma kytkeytyy klassisiin professioihin eli lääke- ja oikeustieteeseen ja akateemisiin professioihin (Haapakorpi 1998) Urakehityksen dynaamisuus on yhteydessä kodin korkeaan koulutustasoon (Haapakorpi 1998) ja korkeastikoulutetuista kodeista tulevat tutkinnon suorittaneet sijoittuvat ansiotasolla mitattuna muita yleisemmin parempiin asemiin työmarkkinoilla (Honkanen 2010, 178). Profession ammatteihin johtaviin koulutuksiin valikoituminen on kuitenkin muuttunut ja muuttuu edelleen, mut-

ta muutoskin perustuu kulttuurisen pääoman merkitykseen liittyvälle jatkuvuudelle. Yleinen koulutustaso ja siten myös yliopistoon pyrkijöiden vanhempien koulutustaso on noussut Suomessa merkittävästi, mikä muotoilee kilpailusuhteita koulutuksen ja asiantuntijatyön markkinoilla. Kilpailu hyviin aseisiin johtavista yliopistokoulutuspaikoista on kiristynyt enemmänkin korkeakoulutetuista kodeista tulleiden välillä kuin korkeakoulutetuista ja sitä alemman koulutetuista kodeista tulleiden välillä (Kivinen ym. 2001). Kiintoisaa on se, että hyviin asiantuntija-aseisiin johtaviin koulutukseen valikoituu edelleen myös matalammin koulutettujen vanhempien lapsia (Kivinen ym. 2001). Kodin sosiaalisen ja kulttuurisen taustan merkitys ei ole ollut eikä ole edelleenkaan kohtalonomainen ja koulutuspolitiikalla on kyetty kuitenkin jossain määrin tasoittamaan yksilöiden lähtökohtiin liittyviä eroja. Tulevaisuudessa tasa-arvon haaste on entistä painokkaammin työmarkkinoille siirtymisessä ja urakehityksessä, sillä akateemisen työvoiman tarjonnan kasvun vuoksi kilpailu asiantuntija-aseista työmarkkinoilla kiristyy edelleen.

Sukupuoli ja asiantuntija-asema

Asiantuntijatyömarkkinat ovat sukupuolen mukaan segregoituneet ja tämä segregatio noudattelee yhteiskunnallisesti sukupuolittunutta työnjakoa. Naiset sijoittuvat julkisen sektorin terveydenhuollon, sosiaalitoimen ja opetusalan profesioihin ja miehet yksityiselle sektorille asiantuntijoiksi (Haapakorpi 2002, Akavan työmarkkinatutkimus 2006). Naisia ei voida kuitenkaan tarkastella yhtenäisenä ryhmänä työelämän aseisiin sijoittumisessa. Keskeistä on sukupuolen merkityksen ymmärtäminen muihin sosiaalisiin ehtoihin kytkeytyvänä, sillä naissukupuoli ei ole kaikenkattava haitta asiantuntija-aseaman rakentamisessa.

Työmarkkinoiden, myös asiantuntijatyömarkkinoiden segmentoituminen sukupuolen mukaisesti alkaa jo koulutukseen hakeutumisen vaiheessa (Tilastokeskus 2010), sillä eri alojen tutkintotodistukset avaavat reittejä erilaisiin asiantuntija-aseisiin työmarkkinoilla. Koulutusala ei kuitenkaan yksiselitteisesti määrää asemaa asiantuntijatyömarkkinoilla. Naiset toimivat miehiä useammin julkisen sektorin asiantuntija-aseissa riippumatta koulutusalaista, kuten esimerkiksi terveydenhuollon koulutuksen saaneet (Korhonen & Sainio 2006) Myös muista kulttuureista tulevia pyritään sijoittamaan suomalaisten työmarkkinoiden suku-

puolittuneisiin rakenteisiin riippumatta työnhakijan asiantuntija-alueesta (Haapakorpi 2007). Yhteiskunnallisesti sukupuolittuneen työnjaon historiallinen ote työmarkkinoilla on vahva, vaikka miesten ja naisten työnjako olisi yksityiselämässä aikaisempaa tasaisempi.

Sukupuolen merkitys asiantuntija-aseisiin sijoittumisessa tai asiantuntija-aseisiin etenemisessä on kuitenkin muuttunut vuosikymmenen kuluessa. Ensinnäkin naisten osuus akateemisessa professioissa toimivista on kasvanut verrattuna 1990-lukuun. Heidän urakehityksensä ei edelleenkään johda vaikutusvaltaisiin aseisiin tutkimuskentällä samassa määrin kuin miesten, mutta akateemista uraa aloittavien suuremman määrän vuoksi naisten määrä johtavissa tutkimustehtävissä on kasvanut (She Figures 2006, 17–19, 51; Kivinen ym. 2001).

Naisten pääsy asiantuntijakentälle on helpotunut, mutta samanaikaisesti naisten väliset erot suhteessa asiantuntija-aseaman saavuttamiseen ovat kasvaneet. Hyvin rekrytoivilla asiantuntijaaloilla naisten rekrytoitumisessa ei ole pulmia verrattuna heidän mieskollegoihinsa, mutta keskimääräistä huonomman työllisyyden aloilla naisten mahdollisuudet sijoittua asiantuntijatehtäviin ovat mieskollegoita heikommat. Esimerkiksi luonnontieteen alan naistohtoreiden urakehitys on katkonaisempi kuin heidän miespuolisten kollegoidensa, kun taas lääketieteen alalla tohtorien urakehityksessä ei ole sukupuolten välillä samanlaista eroa (Haapakorpi 2008, 10–17).

Naisten keskinäiset palkkaerot ovat suurimmat ylempään korkeakoulututkinnon suorittaneilla (Asplund & Maliranta 2006, 81–90). Koulutus hyödyttää keskimäärin miehiä enemmän kuin naisia, mutta tästä huolimatta koulutus on naisille työmarkkinoilla hyvä resurssi kun verrataan korkeasti koulutettuja matalasti koulutettuihin naisiin (Naumanen 2002). Asplundin ja Malirannan mukaan korkeakoulutetun työvoiman voimakas kasvu suhteessa kysyntään näkyy juuri joidenkin pitkälle koulutettujen naisryhmien matalana palkkatasona (Asplund & Maliranta 2006, 81–90). Päätellen ansiotulojen heijastavan asiantuntijoiden asemaa ja erityisesti aseman eroja palkkaan liittyvän arvostuksen ja tunnustuksen kautta, vaikka tulotaso ei ole aseman arvioimisessa ainoa kriteeri. Kyse on osin tarjonnan ja kysynnän suhteesta, mutta myös joidenkin julkisen sektorin naisvaltaisten alojen heikosta asemasta palkkaneuvotteluissa. Esimerkiksi kirjasto- ja sosiaalialan palkkataso on matala,

vaikka sosiaalityöntekijöistä on ainakin pääkaupunkiseudulla ollut jopa pulaa.

Toisaalta naisten osuus klassisissa ja asemaltaan vahvoissa professioissa eli lääkäreissä ja lakimiehissä on suuri eikä lääkärikunnan naisistuminen ole johtanut palkkatason heikkenemiseen, mikä liittyy pitkälti ammattikunnan vahvaan institutionaaliseen asemaan ja työvoiman korkeaan kysyntään. Sukupuolen merkityksen pohdinta lääkärinkunnan arvostuksen muotoilijana ei ole kuitenkaan kadonnut, sillä yhä edelleen naisten korkea osuutta ammattikunnasta problematisoidaan (Riskä 2008). Nainen tuotetaan yhä ongelmana korkean arvovallan ammattikunnan julkikuvassa.

Asiantuntijakentälle pääsyä ehdollistaa sukupuolen ja muiden sosiaalisten ehtojen toisiinsa lomittuminen. Kodin sosiaalinen ja kulttuurinen tausta on merkityksellinen sekä miesten että naisten asiantuntijajäsenyydelle klassisissa professioissa eli lääketieteessä ja lakitieteessä (Haapakorpi 1998; Kivinen ym. 2001). Sukupuolen merkitys näyttäytyy myös erilaisena, kun asiantuntija-asemaa tai siihen pääsemisen esteitä tarkastellaan etnisen taustan mukaisesti (Haapakorpi 2007).

Sukupuolen merkitystä asiantuntijatyömarkkinoilla pohtiva tutkimus on keskittynyt lähinnä naisten asemaan asiantuntijakentällä ja mies-sukupuoleen kohdistuva tutkimus jäänyt vähemmälle. Mies-sukupuoli nähdään universaalina ihmisen edustajana, mikä lienee syy sille, että sitä on harvoin analysoitu perusteellisemmin sukupuolijärjestyksen näkökulmasta. Gender- tai miestutkimus on kuitenkin nostanut esille kysymyksiä ja näkökulmia miesten toiminnasta ja asemasta työelämässä (ks. esim. Hearn ym. 2002), mutta valtavirtaa edustavassa tuotannossa sitä on harvoin. Mies-sukupuolen merkitys asiantuntijakentällä lienee samantyyppinen kuin nais-sukupuolen eli sukupuoli tulee ymmärrettäväksi vuorovaikutuksessa muiden sosiaalisten ehtojen ja yhteiskunnallisten prosessien kanssa. Miesten asiantuntija-asemien tutkimisessa on tärkeää tarkastella myös muita sosiaalisesti määrittäviä ominaisuuksia sekä ottaa huomioon yhteiskunnallinen ja työmarkkinoiden tilanne.

Maahanmuuttajat asiantuntijatyömarkkinoilla

Kun sukupuoli ja kodin sosiaalinen tai kulttuurinen tausta olivat aikaisemmin keskeiset asiantuntija-aseman ehdollistajat, 2000-luvulla etninen tausta

on osoittautunut merkittäväksi tekijäksi. Korkeakoulutettujen maahanmuuttajien sijoittumista asiantuntija-ammattiteihin säätelee alakohtainen kysyntä sekä tarjonta työmarkkinoilla ja tehtävän luonne. Noin kolmasosa heistä on sijoittunut asiantuntijatehtäviin, mutta saman verran myös matalan ammattitaidon tehtäviin. Heidän asiantuntija-asemiin sijoittumisensa on ollut keskimäärin laadullisesti heikompaa kuin kantaväestön. Ilmiö on yleinen kaikilla koulutustasoilla (Forsander 2002, 184, 231). Terveydenhuollon asiantuntijatehtäviin sijoittumista on helpottanut työvoimapula huolimatta verrattain ankarasta pätevyysvaatimuksien säätelystä alan ammateissa. Terveydenhuollon lisäksi kasvatusala on työllistänyt verrattain hyvin maahanmuuttajia (Heikkilä & Pikkarainen 2007). Maahanmuuttajista osa on suorittanut tutkintonsa täydentämiseen vaaditun täydennyskoulutuksen ja erityisesti pääkaupunkiseudun terveydenhuollossa on verrattain paljon maahanmuuttajataustaista asiantuntijatyövoimaa. Myös opetus- ja sosiaalialalla säädellään professioita tutkintoihin liittyvien pätevyysvaatimusten avulla, mutta työpaikkatasolla niistä joustetaan helpommin. Yksi jouston muoto on vailla suomalaista tutkintoa olevien maahanmuuttajien palkkaaminen tilapäisesti ja huonommin ehdoin (Haapakorpi 2007).

Toinen työmarkkinoiden muutoksiin liittyvä piiri – etnospesifit työmarkkinat – on helpottanut maahanmuuttajien sijoittumista asiantuntijatehtäviin (Haapakorpi 2007). Etnospesifit työmarkkinat ovat taskuja valtakulttuurin työmarkkinoilla ja toimivat niiden ehdoilla; niitä on työmarkkinoiden eri kenttien reunamilla erityisinä toiminta-alueina kuten etnisinä ravintoloiden sekä taiteen ja viihteen alojen opetuksen ja esiintymisen ammatteina, maahanmuuttajille suunnattuna neuvonta- ja ohjaustyönä ja opetusalan työnä. Etnospesifeissä tehtävissä kulttuurisesta taustasta on etua, esimerkiksi oman kielen ja kulttuurin opetustehtävissä. Etnospesifit asiantuntijatehtävät ovat työsuhdeasemaltaan heikompia kuin valtakulttuurin vastaavat tehtävät, esimerkiksi työn vakituisuudella mitattuna. Siten maahanmuuttajien pääsy asiantuntija-ammattiteihin ei ole yksiselitteinen kriteeri suotuisalle asiantuntijajositiolle. Osa maahanmuuttajista on sijoittunut myös valtakulttuurin asiantuntijatehtäviin ja siten maahanmuuttajien asiantuntija-aseman laatu on varsin heterogeeninen.

Etnisen taustan merkitystä asiantuntijakentälle pääsyssä muotoilee sukupuoli. Maahanmuuttajanaisten sijoittuminen on ammatillisesti saman-

tasoista kuin maahanmuuttajamiesten ammatin vaatavuustason kriteerillä arvioituna (Haapakorpi 2007). Maahanmuuttajien sijoittuminen asiantuntijatehtäviin noudattelee suomalaisten työmarkkinoiden segregoitumista, mikä avaa maahanmuuttajanaisille mahdollisuuksia työvoimapula-aloille ja etnospesifeihin asiantuntijatehtäviin (Haapakorpi 2007). Työvoimapula-aloilla ja etnospesifeissä asiantuntijatehtävissä on edellytetty erityisesti sosiaali- ja terveystieteiden, humanististen tai kasvatustieteellisen alan koulutusta, jotka ovat naisvaltaisia aloja niin kantaväestössä kuin maahanmuuttajissakin. Maahanmuuttajamiesten koulutus on usein teknilliseltä alalta kantaväestön tapaan.

Etnisen taustan merkitys asiantuntija-aseman saavuttamisessa on varsin moniulotteinen asia, sillä asemaan pääsy rajoittavat tai edistävät eri tavoin lähtömaa, tutkinnon ala ja työmarkkinoiden alakohtaiset käytännöt. Kulttuurinen etäisyys eli länsimaalaisesta tai lähialueiden maista poikkeava tausta on usein selkeä este asiantuntijaksi pääsylle, mutta tämäkin vaihtelee aloittain ja työorganisaatioittain (Forsander 2002, Haapakorpi 2007).

Vaikka maahanmuuttajien osuus väestöstä ja asiantuntijatyövoimasta on suhteellisen vähäinen, se kasvaa koko ajan. Heidän osuutensa lisääntyy työvoimapula-aloilla, ja esimerkiksi pääkaupunkiseudun terveydenhuollon tehtävissä heitä alkaa olla varsin merkittävä määrä. Venäläisten ja virolaisten korkea koulutustausta tukee heidän potentiaalista sijoittumistaan asiantuntijatyömarkkinoille (Heikkilä & Pikkarainen 2007). Asiantuntijatyömarkkinoiden kehityksen kannalta terveydenhuollon asiantuntijoiden monikulttuuristuminen on tulevaisuudessa haastava ja mielenkiintoinen tutkimusaihe. Maahanmuuton yleistymisen myötä asiantuntijatyövoima on monimuotoistumassa ja etniset työmarkkinat ovat laajenemassa ja monipuolistumassa, minkä voi ennakoida ulottuvan myös asiantuntijapalveluihin. Voidaan olettaa, että esimerkiksi lääkärinkunnan jäsenten etnisen taustan monipuolistuminen vaikuttaa ammattiryhmän asemaan yhteiskunta- ja työpaikkatasolla. Maahanmuuttajien sijoittuminen asiantuntija-ammattiteihin voi muuttaa työtä asiakaskunnan, tehtäväalueiden ja työskentelymenetelmien tai –käytäntöjen monipuolistumisena ja asiantuntija-asemien voidaan arvioida muotoutuvan heterogeenisemmiksi ammattikuntien sisällä. Tämä tendenssi voi merkitä asiantuntijaryhmien aseman ylläpitämisen ja vahvistamisen muuttumista vaativammaksi, sillä asiantuntijaryhmän heterogeenistuminen voi

johtaa intressien hajaantumiseen, jolloin yhteisten etujen ajaminen on työläämpää. Laurén ja Wrede ovat havainneet terveydenhuollon organisaatioissa työnjaon vinoutumia siten, että maahanmuuttajataustaisten lähihoitajien toimenkuvassa on enemmän heikosti arvostettuja tehtäviä kuin muilla hoitajilla (Laurén & Wrede 2008). Heterogeenistumiseen liittyvät kehityskulut lienevät kuitenkin moninaisia; esimerkiksi voidaan olettaa vahvojen professioiden – lääkärin ja juristin – sulkeumien suojelevan maahanmuuttajajäsentensä asemaa räikeältä heikkenemiseltä.

Tasa-arvo haasteena

Vaikka sosiaaliset ehdot eivät määrittele deternistisesti pääsyä työmarkkinoiden hyviin positiioihin, yksilöiden yhteiskunnallisesti määrittävän taustan merkitys asiantuntija-asemiin valikoitumisessa on tasa-arvokysymys ja -haaste. Tasa-arvokysymys liittyy kahteen näkökulmaan. Ensinnäkin kyse on yhteiskunnallisen taustan merkityksestä yliopistokoulutukseen valikoitumisessa. Koulutus on ollut Suomessa väylä sosiaaliseen nousuun ja sen avulla on kyetty luomaan tasa-arvoisempia mahdollisuuksia kansalaisille menestyä yhteiskunnassa. Ilman diskurssianalyttistä tutkimustakin voidaan havaita, että keskustelumuuttaminen on muuttunut hiljakseen 2000-luvulla eikä tasa-arvoon liittyviä tavoitteita juurikaan tuoda enää esille koulutuspolitiikan keskusteluareenoilla. Sinnikkäät pyrkimykset saada lukukausimaksut yliopistoihin kertovat samasta asiasta.

Toiseksi asiantuntijat käyttävät yhteiskunnassa valtaa todellisuuden jäsentämisessä ja ongelmien sekä niiden ratkaisujen määrittelyssä. Siten asiantuntijavaltaa käyttävän tausta ja siihen liittyvä näkökulma maailmaan on keskeinen määrittäjä sille, miten asioita nimetään, mitkä asiat pääsevät asialistalle, miten ongelmia määritellään ja millaisia ratkaisuja niille haetaan. Kun sukupuoleen liittyviä tasa-arvonäkökulmia nostettiin esille pari vuosikymmentä sitten, painotettiin erityisesti työmarkkinoiden sukupuolen mukaista segregoitumista ongelmana. Todettiin, että kun toinen sukupuoli on aliedustettuna asiantuntijakentällä, näkökulma kapeutuu ja asiantuntijatyö ja sen tulokset vinoutuvat. Esimerkiksi tekniikan alan miesvaltaisuutta pidettiin ongelmana, koska naisten näkökulma puuttui kotiin liittyvästä tekniikasta, yhdyskuntasuunnittelusta ja arkkitehtuurista. Tekniikan alalla vallitsevaa vinoutumaa koskeva keskustelu on

hiipunut, mutta opetusallalla pidetään yhä pulmana miesten aliedustusta. Sosiaalisen ja etnisen taustan merkitys on yhtä keskeinen asiantuntijatyössä ja näkökulmien diversiteettiä tarvitaan erityisesti laajasti yhteiskuntaan vaikuttavilla aloilla kansalaisten tasavertaisen kohtelun ja myös asiantuntemuksen kehittymisen takaamiseksi. Tasa-arvo mielletään nykyisin tutkimusalueena ja poliittikkana hieman vanhanaikaiseksi ja sävyltään jähmeäksi, mikä ei poista sen yhteiskunnallista merkittävyyttä. Hengen puhaltamista tutkimustee- maan toki tarvitaan, ja asiantuntijoiden yhteiskunnallisen taustan merkityksen pohtiminen asiantuntijatyön tavoitteiden ja -menetelmien ja erityisesti työn seurausten tarkastelussa on yksi tärkeä aihepiiri.

Viitteet

1. Sulkeuma ei ole suomenkielisenä terminä kovin onnistunut, sillä se on sävyltään liian ehdoton. Se on käännös weberiläisestä ”closure” – termistä, joka luonteeltaan paikallisiin tai teemakohtaisiin sosiaalisiin ehtoihin liittyvä. Käytän sulkeumakäännöstä, koska closure-käsitteelle ei ole muuta luontevaa suomenkielistä vastinetta.

Lähteet

- Akavan työmarkkinatutkimus (2006). http://www.akava.fi/files/412/AKAVA_TMT2006_net.pdf
- Asplund, R. & Maliranta, M. (2006). *Koulutuksen taloudelliset vaikutukset*. Sitran raportteja 60. Helsinki: Sitra, 2006.
- Bourdieu, P. (1986). *The distinction. A social critique of the judgement of taste*. London: Routledge & Kegan Paul.
- Bourdieu, P. & Passeron J-C. (1977). *Reproduction in education, society and culture. Studies in social educational change*. London: SAGE.
- Brante, T. (1988) Sociological approaches to the professions. *Acta Sociologica* 31 (2), 119–142.
- Carr-Saunders, Alexander, M. & Wilson, P. (1933). *The Professions*. Oxford: Clarendon Press.
- Eräsaari, R. (2002). Avoimen asiantuntijuuden analytiikka. Teoksessa Ilkka Pirttilä & Susan Eriksson (toim.) *Asiantuntijoiden areenat*. Jyväskylä: Sopi, 21–40.
- Forsander, Annika (2002). *Luottamuksen ehdot. Ulkomaalaiset 1990-luvun suomalaisilla työmarkkinoilla*. Väestötutkimuslaitos D39. Helsinki: Väestöliitto.
- Forsander, A. & Alitolppa-Niitamo, A. (2000). *Ulkomaalaisten työllistyminen ja työhallinto – keitä, miten ja minne*. Työhallinnon julkaisu Nro 242. Työministeriö.
- Friedberg, R. (2000). You can't take it with you? Immigrant assimilation and the portability of human capital. *Journal of Labor Economics* 18(2), 221–252.
- Giddens, A. (1995). Elämää jälkitraditionaalisessa yhteiskunnassa. Teoksessa U. Beck & A. Giddens & S. Lash, *Nykyajan jäljillä. Refleksiivinen modernisaatio*. Tampere: Vastapaino, 83–152.
- Haapakorpi, A. (2009). *Sulkeuman ja neuvottelun ehdoilla – asiantuntija-aseman rakentuminen työelämässä*. Väitöskirja. Helsingin yliopisto, sosiologian laitos. Yliopistopaino.
- Haapakorpi, A. (2008). *Tohtorien varhaiset urat työmarkkinoilla ja tohtorikoulutuksen merkitys työelämässä*. Aarresaari, Hermes, 2008.
- Haapakorpi, A. (2007). Työvoimapula ja etnospe- sifit työmarkkinat – miten edistää korkeakou- lutettujen maahanmuuttajien ammatillista si- joittumista? *Työelämän tutkimus* 3/2007
- Haapakorpi, A. (2006). Tutkimusdynamiikka sek- toritutkimuksessa ja yliopistossa – tapaus- tutkimuksena kalataloustutkimus. *Työelämän tutkimus* 1/2006.
- Haapakorpi, A. (2004). Hallinnointi ja sen rajat – työn organisointi uusmediayrityksessä. *Sociologia* 4/2004.
- Haapakorpi, A. (2002). Early careers of profes- sionals in Finland. *International Journal of Contemporary Sociology* 39(1).
- Haapakorpi, A. (1998). Realisoituuko koulutus- optimismi työmarkkinoilla? Korkeakoulutus, sosiaalinen tausta ja urakehitys. *Kasvatus* 3/98
- Heikkilä, E. & Pikkarainen, M. (2007). Maahan- muuttajat rajamaista ja heidän työllistymisen- sä Suomessa. *Finnish Journal of Ethnicity and Migration* 2(1).
- Hearn, J. & Kovalainen, A. & Tallberg, T. (2002) *Gender divisions and gender policies in top Finnish corporations*. Helsingfors: Swedish School of Economic and Business Administra- tion, Forskningsrapporter från Svenska han-

- delshögskolan; 57, 2002.
- Henriksson, L. (1998). *Naisten terveystyö ja amatillistumisen politiikka*. Helsinki, Stakes.
- Honkanen, V. (2010). *Yrittäjiksi ryhtyneiden korkeakoulutettujen työssä menestyminen viidessä Euroopan maassa*. Turun yliopisto, Koulutussosiologian tutkimuskeskus, Koulutussosiologian tutkimuskeskuksen raportti 75.
- Jasanoff, S. (2003). Breaking the waves in science studies: Comment on H.M.Collins and Robert Evans, "The Third Wave of Science Studies". *Social Studies of Science* 33(3). London: SSS and SAGE, 389–400.
- Johnson, T. J. (1972). *Professions and power. Studies in sociology*. University of Cambridge.
- Julkunen, R. (2008). 2004). *Uuden työn paradoksit. keskusteluja 2000-luvun työprosesseista*. Tampere: Vastapaino.
- Julkunen, R. (1994). Suomalainen sukupuolimali – 1960-luku käänteenä. Teoksessa Anneli Anttonen, Lea Henriksson & Ritva Nätkin, *Naisten hyvinvointivaltio*. Tampere: Vastapaino, 179–201,
- Kinnunen, M. (2001). *Luokiteltu sukupuoli*. Tampere: Vastapaino.
- Kivinen, M. (1989). *Parempien piirien ihmisiä. Näkökulma uuteen keskiluokkaan*. Helsinki: Tutkijaliitto.
- Kivinen, O. & Ahola, S. & Hedman, J. (2001). Expanding education and improving odds? Participation in higher education in Finland in the 1980s and 1990s. *Acta Sociologica. Journal of the Scandinavian Sociological Association* 44 (2), 171–182.
- Kolehmainen, S. (1999) *Naisten ja miesten työt. Työmarkkinoiden segregoituminen Suomessa 1970–190*. Tutkimuksia 227. Helsinki: Tilastokeskus.
- Konttinen, E. (1991). *Perinteisesti moderniin. Profioiden yhteiskunnallinen synty Suomessa*. Tampere: Vastapaino.
- Korhonen, P. & Sainio, J. (2006). *Viisi vuotta työelämässä*. Monialayliopistoista vuonna 2000 valmistuneiden sijoittuminen työmarkkinoille. <http://www.aarresaari.net>. (Luettu 10.9.2010)
- Korvajärvi, P. (1998) *Gendering dynamics in white-collar work organisations*. *Acta Universitatis Tamperensis* 600. Tampereen yliopisto.
- Kovalainen, A. (1999). Miten tutkia näkymätöntä prosessia? Sukupuolen tuottaminen työyhteisöissä. Kirja-arvostelua. Päivi Korvajärvi: Gendering Dynamics in White-Collar Work Organizations. *Sosiologia* 36 (3), 244–246.
- Larson, M. S. (1990). In the matter of experts and professions, or how impossible it is to leave nothing unsaid. Teoksessa Rolf Torstendahl & Michael Burrage. *The formation of professions. Knowledge, state and strategy*. London, SAGE
- Laurén, J. & Wrede, S. (2008). Immigrants in care work. Ethnic hierarchies and work distribution. *Finnish Journal of Ethnicity and Migration*. 3(3), 2008.
- Naumanen, P. (2002). *Koulutuksen yhteys miesten ja naisten työllisyyteen ja työn sisältöön*. Turun yliopisto, Koulutussosiologian tutkimuskeskus. Koulutussosiologian tutkimuskeskuksen raportteja 57.
- Pulkkinen, M. (2003): *To survive or to succeed. Survey on employment status of the foreigners who completed a degree at the university of Helsinki 1997–1999*. Helsinki: The University of Helsinki Career Services.
- Rahkonen, K. (1999). *Not class, but struggle*. University of Helsinki. Department of Social Policy. Research Reports 1/1999, 1999. [www.dokumentti: http://ethesis.helsinki.fi/julkaisut/val/sospo/vk/rahkonen/notclass.pdf](http://ethesis.helsinki.fi/julkaisut/val/sospo/vk/rahkonen/notclass.pdf). (Luettu 1.1.2008).
- Reitz, J. (1998). *Warmth of the Wellcome. The social causes of Economic Success for Immigrants in Different Nations and Cities*. Westview Press.
- Rinne, R. & Jauhiainen, A. (1988). *Koulutus, professionaalistuminen ja valtio; julkisen sektorin koulutettujen reproduktioammattikuntien muotoutuminen Suomessa*. Turun yliopisto. Turun yliopiston kasvatustieteiden tiedekunta A, Tutkimuksia 128..
- Rinne, R. & Kivirauma, J. (toim) (2003). *Koulutuksellista alaluokkaa etsimässä: matala koulutus yhteiskunnallisen aseman määrittäjänä Suomessa 1800 – ja 1900-luvuilla*. Suomen kasvatustieteellinen seura.
- Riska, E. (1998). Further rationalization of medicine: the reconfiguration of the medical profession. Julkaisussa. *Research in the Sociology of Health Care*, 15, 111–127.

Riska, E. (2008). The feminization thesis: discourses on gender and medicine. *Nordic Journal of Feminist and Gender Research* 16(1), 3–18, 2008.

She Figures (2006). *Women and science. Statistics and indicators*. European Commission.

Silius, H. (1992). *Den kringgårdade kvinligheten. Att vara kvinlig jurist i Finland*. Åbo Academis Förlag.

Tilastokeskus (2010). *Tutkintotavoitteisen koulutuksen opiskelijat ja tutkinnot koulutusalueen, koulutussektorin ja koulutusalan (opetushallinnon luokitus) mukaan 2004–2008*. Tilastokeskus. <http://pxweb2.stat.fi/>

Dialog/Saveshow.asp (Luettu 10.9.2010)

Willis, P. (1984). *Koulun penkiltä palkkatyöhön*. Tampere: Vastapaino.

Wrede, S. & Henriksson, L. (2004). Kahden kerroksen väkeä. Kotihoidon ammatillinen työnjako. Teoksessa: Sirpa Wrede & Lea Henriksson: *Hyvinvointityön ammatit*. Helsinki: Gaudeamus, 210–234.

Artikkeli saapui toimitukseen 17.3.2010.
Se hyväksyttiin julkaistavaksi toimituskunnan kokouksessa 4.10.2010.

Aikuiskasvatuksen Tutkimusseura ry. (ATS)

www.protsv.fi/ats

Aikuiskasvatuksen Tutkimusseura (ATS) ry

ATS yhdistää aikuiskasvatuksen kehittämiseen kiinnostuneita tutkijoita, toimijoita ja opiskelijoita. Aikuiskasvatuksen Tutkimusseura levittää ja tukee alan tutkimusta kansallisesti ja kansainvälisesti toimittamalla tieteellisiä julkaisuja ja järjestämällä tieteellisiä tapahtumia. Aikuiskasvatuksen Tutkimusseura osallistuu myös aikuiskasvatusta koskevaan tiede- ja koulutuspoliittiseen keskusteluun ja rakentaa yhteistyötä tutkijoiden, käytännön toimijoiden ja politiikan tekijöiden kesken. ATS viettää vuonna 2010 70-vuotisjuhlavuottaan.

Liity tutkimusseuran jäseneksi – saat Aikuiskasvatus-lehden vuosikerran ilmaiseksi

Jäsenmaksu vuonna 2010 on 40 euroa, päätoimisilta sekä jatko-opiskelijoilta 25 euroa, yhteisöjäsenyys 200 euroa. Jäsenmaksu maksetaan tilille SAMPO 800017–68217, viitenumero 110 (uudet ja vanhat jäsenet). Katso lisätietoja seuran verkkosivuilta.

Jäsenmaksuun sisältyy Aikuiskasvatus-lehden vuosikerta. Jäsenetuna saat myös alennuksia seminaareista ja kirjallisuudesta. Kirjojen tilaukset Kansanvalistusseurasta, www.kvs.fi, p. 0207 511 503, sähköposti: info@kvs.fi. Ilmoita tilatessasi seuran jäsenyytesi.

ATS/Tiedustelut ja yhteydenotot: Elina Manninen (sihteeri) ats.sihteeri@gmail.com tai Maiju Salonen (tiedottaja) ats.tiedottaja@gmail.com